

Gemina és néhány magán téglavető bélyegével együtt, zömmel egy helyről, építőkövek közül. Ugyaninnen származik egy Minervának dedikált oltár is. További kőemlék egy épülethez tartozó maradvány, amibe keresztet faragtak, egyéb, a kereszténységre utaló leletet nem találtunk. Kb. 30 m² lefedésére elegendő nagyméretű, lapos gneisz kő került elő a Borostyánkő útnak a római D-i városkaput elhagyó szakaszából, ezeket szintén fölszedték és a sánca építették.

A különböző anyagminőségek és a különböző égési hőmérsékletek miatt a sánc keménysége is változó volt. A nagyon átégett területeket csak gépi erővel tudtuk szétbontani, itt a gerendahelyek is jól megfigyelhetők voltak, nem rogytak össze, egyéb helyeken laza, szinte homokszerű volt a betöltés, ahol az elégett faanyagot csak vékony hamucsíkok jelezték. A sánc legalját nem értük el.

A tornaterem sávalapjainak kiszedése régészeti szakfelügyelet mellett zajlott, ennek során előkerült egy padlófűtéses épületrészlet, ahol a nagyméretű, lapos kőlapokból kialakított padozatot kőből faragott oszlopok tartották. Megtaláltuk továbbá a római kori D-i városkapu K-i kaputornyának egy részletét is, ez a lelet az alapozás áttervezését tette szükségessé, hogy a későbbiekben még hozzá lehessen férni, egy esetleges teljes feltárás érdekében.

Az ásatási terület É-i szélén középkori eredetű barokk lakóház – a Fegyvertár utca 1. sz. ház udvari szárnya, amit a II. világháborúban lebombáztak – pincéje és falmaradványai kerültek elő, további falrészleteket a sávalapok kiásása során tudtunk dokumentálni. Az építési törmelékből, továbbá a telket Ny felől határoló fal elbontásából különböző korú faragott köveket gyűjtöttünk.

Munkatárs: Nemes András művészettörténész.

GABRIELI GABRIELLA

481. Sopron, Potzmann-dűlő (KÖH 56957)

(Győr-Moson-Sopron megye) B?, Ró

2009. szeptember 7-én terepbejárást végeztem sopron K-i határában, a Kosárház mellett, a 84. sz. út és a vasútpálya közötti területeken. Régészeti jelenségeket nem tapasztaltam, ugyanakkor az É-i, vasúti töltés melletti szántóban viszonylag jelentős mennyiségű kerámiatöredéket, állatcsontot gyűjtöttem. A Kosárház vonalától D felé, az út irányába haladva a leletanyag előfordulása megszűnt.

A kerámiatöredékek többsége őskori jellegű (késő bronzkor?), előfordul közöttük ugyanakkor a római korra keltezhető darab is. Az anyag jellege és a gyűjtés helye alapján a bejárt terület a Potzmann-dűlő néven nyilvántartott lelőhelyhez köthető. Így viszont valószínűsíthető az is, hogy a lelőhely a 84. sz. út Sporont elkerülő szakasza, ill. a körforgalom és a Kosárház közé eső ingatlanokra szintén kiterjed.

POLGÁR PÉTER

482. Sorkifalud, Füzesi-dűlő (KÖH 62398)

(Vas megye) Ó

A Szombathely–Hévíz közötti 400 kV-os távvezeték Vas megyei szakaszának építését megelőzően régészeti feltárást végeztünk a 0137/4 hrsz. ingatlanon, 2009. március 2-án. A tervezett 41. sz. oszlophely építéséhez kapcsolódóan kb. 60 m²-t kutattunk.

A szakfelügyelet során végzett gépi humuszolás után az oszlophely két lábát érintően sötét elszíneződéseként jelenségek (árkok és gödör) jelentkeztek. A felület tisztítását követően sikerült tisztázni a jelenségek körvonalait. Betöltésük igen laza szerkezetű, szürke homokos talaj, amiből újkori tégladarabok kerültek elő. A humuszolt felszín tisztításakor előkerült szórvány, de történeti korú régészeti leletek: kevés jellegtelen őskori kerámiatöredék és egy apró sárgásbarna színű kovakő pattinték.

Munkatárs: Isztin Gyula régésztechnikus.

NAGY MARCELLA

483. Sóly, református templom (KÖH 9147)

(Veszprém megye) Á

A sólyi református templom 2008–2009 folyamán végzett megelőző régészeti feltárása a padlófelújítási munkákhoz kapcsolódott. A román kori műemlék templom felújítása évek óta folyik. A templommal hozható összefüggésbe az 1009-re datált írott forrásban szereplő sólyi kápolna említése. A teljes felületű feltárás során a ma álló templomot megelőző és a felépítését követő objektumokat azonosítottunk. A templomot a leletanyag alapján a 13. századra datálhatjuk. A templomnál korábbi kőfalmaradványt és alapárkokat találtunk a templomhajó É-i felében, míg a templomhajó D-i felében és a szentélyben egy kőréteget és abba ásott kisgyermeksírokat tártunk fel. A szórványos leletanyag egy része kora Árpád-kori.

A már álló templomba – egy kivételével a templomhajóba – ásott 14 sírt tártunk fel, közülük egy kettős felnőtt sír, a többi gyermek vagy fiatal korú.

Azonosítottuk az Iparművészeti Múzeumban őrzött, 1724-es festett fakarzat oszlopainak eddig ismeretlen helyét és egy azt megelőző újkori fakarzat támaszhelyeit is.

Munkatársak: Kiss Róbert régésztechnikus (VMMI), János Judit, Bakonyi Regina régészhallgatók (ELTE), Csajka Ferenc.

RÁCZ MIKLÓS

484. Sümeg, vár (KÖH 9212)

(Veszprém megye) Kk

A sümegi vár területén Kozák Károly régész végzett feltárást 1957 és 1963 között. Munkája során a vár jelentős részét feltárta, kivéve a K-i falszorost, az É-i várszakasz egyes részeit és a várudvar É-i és D-i felét. Kozák Károly

feltáró munkájával párhuzamosan megkezdődött a vár helyreállítása is.

2009-ben a meginduló újbóli helyreállítás és állagmegóvás indokoltta tette, hogy ahol a kiviteli munkák még feltáratlan területet érintenek, ott régészeti feltárás történjék. Ennek során végeztünk régészeti kutatást a vár K-i falszorosában, az É-i várfal udvar felőli előterében és a várudvar D-i felén.

Feltártuk azt a középkori farkasvermet, amely a belsővár előtt É-on húzódva a sziklafelszín annak teljes K-Ny-i szélességében vágja. Betöltésének felső részéből 15. századi leletanyag került elő.

A K-i falszorost két részre osztja a Csabi torony, amely másodlagosan épült a külső várfalhoz. A toronytól D felé magasabb a falszoros járószintje, az egykori gyilokjárót tartó széles falsáv utólagos köpenyezés a korábbi várfal belső síkján. A szakasz középtáján elhelyezkedő kettős keresztfal a konyha egykori kéményének kürtőalapja. A szakaszt a várudvar felé határoló kovácműhely, ún. várnagyi ház és konyha épületei a Turco féle 16. századi rajzon a várfalig érnek, ám a kutatás során erre utaló nyom – falcsorbázat, falmaradvány, falkiszédési árok – nem került elő. A Csabi toronytól É felé eső szélesebb falszorosban a járószint mélyebben feküdt, mint a szakaszt a várudvar felé határoló épület földszinti födémvonalában. Ezt a szintet többször emelték a 16–17. században. Feltártuk egy cölöpszerkezetű fonott fal maradványát is, amely párhuzamosan feküdt a K-i várfallal.

A vár É-i felében rábontottunk a középkori járószintekre az ún. kápolna mögötti helyiségekben. Itt viszonylag magasan előkerült a legutolsó 17–18. századi járószint.

KOPPÁNY ANDRÁS – MARKÓ ÁGNES SAROLTA

485. Szabadegyháza, Öreg-temető (KÖH 22344)

(Fejér megye) Á

2009 februárjában a 62. sz. főút tervezett burkolatmegerősítése miatt terepbejárást végeztünk az út két szakaszán (21+717–26+447; 35+446–40+471 km-szelvény). Szabadegyháza, Seregélyes és Székesfehérvár külterületén összesen kb. 10 km hosszúságban bejártuk a szakaszok mindkét oldalát. A nyomvonal legnagyobb részt régészetileg érdektelen területen, a vízfolyásoktól távol halad, összesen két helyen tudtunk lelőhelyet azonosítani, ezek közül egy érinti a nyomvonalat.

Az Öreg-temetőtől Ny-ra az úttól É-ra lévő terület volt csak kutatható, itt közepes intenzitású Árpád-kori telep nyomait találtuk. A lelőhely minden bizonnyal az út D-i oldalára is kiterjed. A bozótos, felhagyott temető középső részén látható a barokk kápolna romjának aljnövényzettel borított nyoma. Ennek a falából került elő a múlt század első felében két másodlagosan befallazott román kori kőfaragvány. A kápolna homlokfalában sakktáblás és akantuszos díszű boltív részletét és ugyanitt egy dombormű, valószínűleg az Utolsó vacsora

háromalakos töredékét találták meg. A temető mellett azonosított lelőhely alapján arra következtetünk, hogy az említett kőfaragványokat nem távolabbról hozták ide, hanem a középkori Szolgaegyháza település templomából származnak. A korai megtelepedéssel összecseng a templom körül talált viszonylag nagyméretű Árpád-kori telep léte is.

Ezek alapján azt gondoljuk, hogy a főút által érintett lelőhely az Árpád-kori Szolgaegyháza település nyomait őrzi. A régi temetőben helyezkedhetett el a falu névadó temploma, ahol a 12. századi kőfaragványok is előkerültek, az azóta ugyancsak elpusztult barokk kápolnába építve. A templom pontos helyét azonban nem ismerjük. Elképzelhető az is, hogy pontosan a barokk kápolna helyén volt, az az alapfalak felhasználásával épülhetett. Erre utal, hogy a kápolna romjának felismerhető tájolása keletelt. Elképzelhető, hogy a kápolnától É-ra a temető területén volt.

Temetői-dűlő (KÖH 70509): Ettől a lelőhelytől ÉNy-ra, kb. 200 m-re egy kisebb Árpád-kori lelőhelyet azonosítottunk a dombhát felső részén. Elképzelhető, hogy összefügg a fent említett Öreg-temető lelőhellyel.

STIBRÁNYI MÁTÉ

486. Szalaszend határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U

A Miskolci Egyetem Őstörténeti és Régészeti Tanszéke és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság Herman Ottó Múzeuma 2009. március 9–12. között közös terepbejárást végzett a Hernád folyó jobb partját szegélyező dombvidék 2,5 km széles sávjában, a szlovák határtól számított 43 km hosszú szakaszon. A régészeti kutatás a Miskolci Egyetem történelem-régészet szakirányos hallgatóinak képzésében szereplő *Terepbejárás* című kurzushoz kapcsolódott. Célja elsősorban az volt, hogy megismertesse a hallgatókat a lelőhely-felderítés extenzív terepbejárási módszerével.

Terepmunkánk főképp őskőkori lelőhelyek felderítésére irányult azért, mert a Hernád szlovákiai szakaszán számos 20–30 ezer éves lelőhely található, viszont a magyarországi szakaszon a kutatás hiánya miatt elenyészőek az adataink. A korszakra való tekintettel, a felderítendő terület elsősorban a magaslatokat érintette.

A település közigazgatási területén regisztrált új, 174 m tszf. magasságú, ÉK-DNy irányú lelőhelyen 45 db leletet gyűjtöttünk (KÖH 75067).

LENGYEL GYÖRGY – SZOLYÁK PÉTER

487. Szalánta, Eszterág-puszta

(KÖH 68559)

(Baranya megye) R

2009. október 16–27. között megelőző feltárást végeztünk a Horvát Tranzit gázvezeték nyomvonalára eső, HT-103 jelű lelőhelyen, a 088/3–4 hrsz. ingatlanokon. A lehumuszolt 1172 m²-ből 913 m² volt régészeti objektumokkal fedett.